

Slavica Bragato, Neva Pahor, Nataša Skrt - Leban

Osnovna šola Ivana Roba Šempeter pri Gorici

DELAVNICE USTVARJALNOSTI ZA UČENCE RAZREDNE STOPNJE

Na Osnovni šoli Ivana Roba v Šempetru pri Gorici imamo delavnice ustvarjalnosti že od šolskega leta 1988/89. Takrat smo se na šoli odločili, da namenimo več časa učencem, ki nimajo težav pri pridobivanju učne snovi ali se v čemerkoli odlikujejo. Ker je bil tedaj pouk še zelo storilnostno naravnan, so delavnice delovale sproščujoče, saj so učence usmerjale v načine in oblike dela, kjer so lažje pokazali svojo kreativnost ter se v manjših skupinah bogatili z idejami in izkušnjami drugih udeležencev skupine. V delavnice smo na pobudo učencev vabili vse učence razredne stopnje, saj so bile ponujene vsebine in oblike dela zanimive in privlačne. Strokovna javnost, ki smo ji tedaj predstavili svoje delo, je sprejela naš prispevek z odobravanjem. Enako velja tudi za starše in učence.

Pred dvema letoma se nam je ponudila priložnost, da poglobimo svoje izkušnje z vključitvijo v državni projekt Spodbujanje nadarjenih učencev osnovne šole, ki ga je vodila svetovalka Zavoda RS za šolstvo Tanja Bezić. S projektom smo želeli povečati občutljivost učiteljev razredne stopnje pri spremljanju, odkrivanju, identifikaciji ter spodbujanju razvoja nadarjenih učencev ter izdelati in preveriti pripomočke za spremljanje učenceve ustvarjalnosti in nadarjenosti. V projektu smo želeli izdelati nove vsebine delavnic za učence tretjega razreda.

Izhajali smo iz Žagarjeve opredelitve pojma nadarjenosti in iz Renzullijevega modela nadarjenosti, po katerem dosežemo visoko storilnost in nadarjenost pri posamezniku, če so izpolnjeni trije pogoji: visoke specifične ali splošne sposobnosti, ustvarjalnost in osebnostne lastnosti ob ustrezni motivaciji ter spodbudah okolja.

Ugotovili smo, da je program delavnic v prvem in drugem razredu primeren, v tretjem in četrtem razredu pa smo začutili, da primanjkuje nalog, pri katerih bi lahko učenci sami ugotovili, kako se lotevajo reševanja problemov, kaj jih pripelje do rešitve, kaj jih ovira pri delu, kako sodelujejo v skupini ...

Uvodne ure v vseh razredih od prvega do četrtega namenjamo ugotavljanju ustvarjalnosti učencev. Za začetno motivacijo najpogosteje uporabljamo socialne igre, nato pa z nestrukturiranim materialom, kot so npr. nedokončane risbe, izdelki iz šelešamerja, zgodbe iz naključno izbranih slik ... učenci poskušajo narediti izdelek, ki bi bil čim bolj nenavaden, mu pripisati nenavaden naslov, funkcijo ipd.

Svetovalne delavke damo učiteljicam in mentoricam delavnic ustvarjalnosti vprašalnik, v katerem ocenijo učenčevo ustvarjalnost in nadarjenost v šolski situaciji.

V tretjem razredu učenci doma izpolnijo vprašalnik o preživljanju prostega časa, s katerim ugotovimo otrokove interese ter način izkoriščanja prostega časa. V tem razredu opravimo v dogovoru s starši še preizkus Ravenovih progresivnih matric, s katerim merimo splošne sposobnosti učencev.

Učence prvega in drugega razreda delimo na manjše skupine glede na interese, ki jih izrazijo na uvodnih srečanjih. Skupina se srečuje v knjižnici enkrat na teden, dokler ne konča projekta, ki si ga zastavi. V preteklem letu so učenci dali pobudo za teme Sonce, Vodni svet, Vesolje, Izmišljanje pravljice, Narava in živali, Atlas, Mala šola letalstva, Pisanje dnevnika idr.

Učence tretjega razreda delimo v dve skupini (vsak razred razdelimo približno na polovico) na podlagi pridobljenih rezultatov že omenjenih vprašalnikov, testa, opažanj in drugih podatkov. V eno skupino uvrstimo učence, ki so potencialno nadarjeni, v drugo skupino pa ostale. Z obema skupinama izvajamo podoben program, le da so naloge, ki jih zastavimo »nadarjenim« učenčem zahtevnejše.

Skupni cilji programa delavnic ustvarjalnosti:

- spoznavanje samega sebe in krepitev pozitivne samopodobe,
- spodbujanje učenčeve ustvarjalnosti,
- usmerjanje učencev v razmišljanje o lastnih strategijah pri reševanju problemov, v razvijanju logike in problemskega mišljenja,
- oblikovanje metodologije spremljanja učenčeve nadarjenosti in ustvarjalnosti.

UVODNE URE V PRVEM IN DRUGEM RAZREDU, KI JIH IZVAJAMO S CELOTNIM RAZREDOM

Ni lahko ocenjevati ustvarjalnosti posameznika, saj se ta pojavi nenačrtno in jo težko ustvarimo v umetnih razmerah. Temelji na divergentnem mišljenju, katerega pogoj je delo v sproščenem ozračju, brez pritiskov in časovne stiske, kar ni mogoče vselej zagotoviti v razredu. Kljub težavam pa učitelji vedo, da nekatere oblike dela ali nekatere teme bolj

spodbujajo otrokovo ustvarjalnost kot druge. Pomembno je, da učenec začuti, da je pestrost idej in predlogov zaželena.

CILJ ZAČETNIH DELAVNIC

Ugotoviti, kateri učenci dajejo neobičajne, duhovite odgovore. Naloge zajemajo likovno, besedno in tehnično področje.

DOKONČAJ ZAČETO RISBO

Učenci imajo na voljo kartončke (lahko nalepke), na katerih so narisane črte različnih oblik in kombinacij. Naloga učencev je, da element na svoji predlogi skušajo čimbolj duhovito vplesti v svojo risbo. Svojemu izdelku dajo naslov. Mentor ovrednoti učenčev izdelek glede na različna merila.

MAGIČNI TRIKOTNIKI

Učenci dobijo šest pravokotnih trikotnikov, ki jih skušajo oblikovati v smiselno kompozicijo. Na izdelek lahko dodajajo še elemente s svinčnikom, barvicami, flomastri. Izdelku dajo naslov. Podobno kot pri prvi nalogi mentorica ovrednoti učenčev izdelek.

ČAROBNE KARTE

Mentorica razdeli učencem tri sličice nepovezane vsebine. Iz sličic skušajo sestaviti smiselno zgodbo. Zaradi različnega predznanja pisanja učencev v 1. razredu (delavnice izvajamo v novembru) smo izbrali metodo pripovedovanja. Učenčevo zgodbo posnamemo na magnetofon. Mentorica nato prepíše magnetofonski zapis in da učencem njihove zgodbe v ponovno branje. Zgodbi dajo nenavaden naslov. V drugem razredu učenci svojo zgodbo zapišejo in ji dajo naslov.

PROJEKT JAMARSTVO

Primer izpeljave projekta Jamarstvo, ki ga je vodila mentorica Sonja Mozetič z učenci drugega razreda.

Vsebine	Cilji	
Socialne igre	– sproščanje in ustvarjanje ustrezne klime	♥ učenje poslušanja in upoštevanja pravil dela v skupini
Identifikacija učencev ✓ (čarobne karte, pet različnih likov, Kaj me posebno zanima?)	– spoznavanje močnih področij in interesov učencev – spoznavanje samega sebe – krepitev pozitivne samopodobe	♥ učenje sporočanja
Delo z manjšimi skupinami Kaj me v zvezi z jamami posebno zanima – miselni vzorec ✓	– spoznavanje interesov učencev, – podrejanje posameznika skupnim interesom – ugotavljanje želja – ugotavljanje predznanja – spoštovanje želja posameznikov	♥ spoznavanje močnih področij in interesov učencev
Kako si predstavljam jamo? Domišljijski spis na temo Jama ✓	– sprostiti domišljijo in likovno in literarno prikažejo svoje predstave o jamah	♥ spoznavanje samega sebe
Brskanje v knjižnici za podatki, ki nas zanimajo: – Kakšne jame poznamo? – Kako so nastale jame? – Kaj je v jamah? – Kakšna tema je v jami? ✓ – Kdo raziskuje jame?	– navajajo se na delo z učbeniki, enciklopedijami in znajo poiskati ustrezno literaturo – širijo, poglobljajo in sistematizirajo svoje znanje o jamah – zadovoljujejo interes po odkrivanju znanj o jamah – razvijajo sposobnost poslušanja in vključevanja v pogovor ter dopolnjevanja vednosti in znanj	♥ krepitev pozitivne samopodobe ♥ spodbujanje samoiniciativnosti in timskega dela

Izpis osnovnih podatkov na računalnik
Brskanje in iskanje zanimivih podatkov
o jamah na internetu

Ogled filma o netopirjih

Človeška ribica

Likovna upodobitev netopirja ali
človeške ribice ♥

- pripovedujejo o lastnih doživetjih in izkušnjah, ki jih imajo v zvezi z jamami
- uvajanje v delo z računalnikom
- spoznavajo različne vrste informacij
- spodbujanje iskanja informacij prek raznih medijev tudi doma
- spoznajo življenje in navade netopirjev
- urijo se v pomnjenju
- z metodo miselnih vzorcev obnovijo in uredijo znanje, ki so ga pridobili

analiza

- zbirajo podatke v knjižnici in doma o človeški ribici in se medsebojno dopolnjujejo
- iz že znanih informacij sklepajo in povezujejo osnovne značilnosti o življenju in lastnosti človeške ribice
- razvijajo domišljijo in so pri delu ustvarjalni in kreativni
- svoje likovne izdelke prikažejo v šolski avli in se s tem potrjujejo
- razlagajo pomen čistih voda v jamah in predvidijo odvisnost človeka od narave – zaslutijo, da je človek odvisen od narave
- ugotavljajo, kako nastanejo in kakšne vrste kapnikov poznamo
- izmenjujejo izkušnje
- si jih ogledajo na različnih slikah
- iz poskusa sklepajo, da je nastanek kapnikov povezan s topljenjem apnenca v vodi
- učenci z znanjem, ki so si ga pridobili, operirajo in sestavljajo rebuse, uganke o jamah
- izvedejo kratek kviz o jamah in ga predstavijo staršem
- skupaj s starši si ogledajo jamo, znanje nadgradijo in uživajo v čudovitih zakladih jame

sinteza

sinteza,
vred-
notenje

sinteza

upo-
raba

sinteza

♥ spodbujanje pozitivne naravnosti do učenja, umetnosti, ...

♥ ustvarjanje pozitivne klime v skupini

♥ spodbujanje učencev, da izrazijo, predstavijo svoje ideje, predloge, pripombe, rešitve, zamisli... pred skupino

♥ zadovoljuje svoje potrebe po priznanju s strani vrstnikov oziroma skupine

Legenda:

- ✓ razvijanje ustvarjalnosti
- 📖 razvijanje kognitivnega področja
- ♥ cilji s čustvenega in socialnega področja, ki jih nenehno dopolnjujemo v učnem procesu

VESOLJSKI PROJEKT

Po uvodnih delavnicah, ki jih izpeljemo z vsem razredom, začnemo izvajati program delavnic ustvarjalnosti za tretji razred. Program se loči od programa prvega in drugega razreda po tem, da

učencem tretjega razreda ponudimo pripravljene vsebine s področja reševanja miselnih problemov, besednega ustvarjanja in učenja socialnih spretnosti. Naloge smo povezali v skupen Vesoljski projekt. Za motivacijo smo uporabili zgodbo o obisku bitja

drugega planeta, ki bi nas rado spoznalo, učenci pa bi želeli kar največ informacij o vesoljcih.

Namen prvih ur Vesoljskega projekta je spoznavanje samega sebe in drugih udeležencev skupine.

1. ura – MI

Učence prosimo, naj si predstavljajo, da sodelujejo pri zelo pomembnem vesoljskem projektu. Zamislijo naj si, da so iz vesolja prišli znaki, ki so potrdili, da na nekem planetu obstajajo inteligentna živa bitja. V Združenih narodih so znake prevedli in ugotovili, da tuja bitja zanimajo podatki o naši Zemlji in Zemljanih. Na Zemljo bodo prišli predstavniki tujih bitij, da nas čimbolje spoznajo.

Na mizo postavimo koš za smeti, tako da bo dno zgoraj. Povemo, da je to bitje z drugega planeta (vesoljec), ki ga zanimajo ljudje na Zemlji. Prišel je v našo skupino, ker bi rad spoznal učence te skupine – stvari, ki so jim skupne, in tudi razlike med njimi. Z našim dovoljenjem bo te podatke prenesel svojim prijateljem na drug planet.

Učenci se najprej predstavijo. Povedo svoja imena.

V nadaljevanju se dogovorimo, da vesoljcu predstavimo našo zunanost.

Prvi učenec se uleže na dolg list papirja. Sošolec, ki je z njim v paru, naredi obris njegovega telesa. Učenec se nato uleže poleg obrisa. Njegov sošolec doda na obris podrobnosti – doriše obrazne poteze, barvo las, obleko ...

Vlogi nato zamenjata in naredita obris drugega sošolca v paru ali naredita najprej oba obrisa in vzporedno dodajata podrobnosti.

Učenci izdelke dokončajo in izrežejo pri urah likovne vzgoje.

Pripomočki: mehke voščenke, zvitek papirja, škarje. Izdelke razstavimo v razredu, na zadnjem panoju.

2. ura – STATISTIČNA OBDELAVA PODATKOV

Učenci izvlečejo en listek, na katerem je zapisano vprašanje. Zastavijo vsakemu sošolcu, ki ga srečajo na prehodu po razredu.

Učenci se ob glasbi sprehajajo po razredu. Ko glasba utihne, poiščejo najbližjega sošolca in ga vprašajo:

1. V kakšni barvi se dobro počutiš?
2. Na kaj pomisliš ob besedici »lepo«?
3. Kaj bi rad delal s prijateljem/ prijateljico?
4. Kateri poklic bi rad opravljal v prihodnosti?
5. Kaj ti je pri tebi najbolj všeč?
6. Na kateri svoj uspeh si najbolj ponosen?
7. Kaj te razveseli?
8. Katera žival ti je najbolj zanimiva?
9. S kom bi šel v vesolje, če bi te vesoljci povabili s seboj na izlet?

10. Kaj bi vzela s seboj, če bi te vesoljci povabili na izlet v vesolje?

11. Kaj bi najraje našel v čarobnem kovčku?

Odgovore lahko zapisujejo na kartonček, na katerem so zapisana imena članov skupine.

Učenci naredijo povzetek odgovorov in jih statistično obdelajo. V preglednici prikažejo odgovore in njihovo frekvenco (koliko otrok je dalo isti ali podoben odgovor). Pri tem morajo odgovore sošolcev združevati v skupne kategorije.

Vsak učenec poroča, kakšne odgovore je dobil na svoje vprašanje. Učenci ob poročanju predstavijo odgovore z največjo frekvenco, odgovore, ki so jim bili najbolj zanimivi ipd.

Pripomočki: delovni listi, pisala.

3. ura – TO SEM JAZ

Učenci dobijo list papirja (A4).

Nanj zapišejo svoje ime, ga okrasijo ter narišejo in zapišejo ob njem tisto, kar imajo najrajši (igrače, predmete, jedi, zanimanja, dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo v prostem času, zbirke, osebe, živali ...). Narišejo in zapišejo predvsem tisto, po čemer se razlikujejo od drugih sošolcev in sošolk.

Učenci prilepijo list na obris, ki so ga naredili prejšnjo uro. List lahko tudi obrežejo.

Na koncu ure si ogledajo izdelke vseh udeležencev skupine.

Pripomočki: barvice, škarje, lepilo, kolaž.

4. ura – POVZETEK

Vesoljcu predstavijo informacije o učencih, udeležencih skupine.

Učenci sedijo v krogu in si podajajo govorečo palico.

Uporabljamo jo pri vseh urah, ko učenci poročajo. Učenec, ki hoče skupini nekaj sporočiti, vzame govorečo palico. Ostali ga poslušajo. Ko sporočilo dokonča, poda palico dalje.

Tako kot so bili prvo uro v parih, sedaj predstavljajo drug drugega. Sošolec lahko o svojem sošolcu doda kakšen podatek, ki je zanj značilen. Dodajajo lahko le pozitivne podatke.

Vesoljci bodo ugotovili, da smo Zemljani zelo različni kot osebe, četudi smo si po zunanosti podobni.

Ob zaključku delavnic

Učenci izdelajo vesoljsko ladjo, na katero zapišejo skupen moto skupine.

Moto oblikujejo na podlagi stvari, ki so jih poročali drug o drugem in so značilne za vso skupino. Moto naj bi vesoljcem nudil prvo predstavo o njenih članih.

Svoje obrise nato obrežejo in jih nataknejo na vesoljsko ladjo.

Vsebina je povzeta in prirejena po priročniku Prvi koraki, metodični priročnik za poučevanje človekovih pravic, Amnesty International Slovenije.

Podrobneje smo dolgoletne izkušnje predstavili v publikaciji Delavnice ustvarjalnosti, model izvajanja

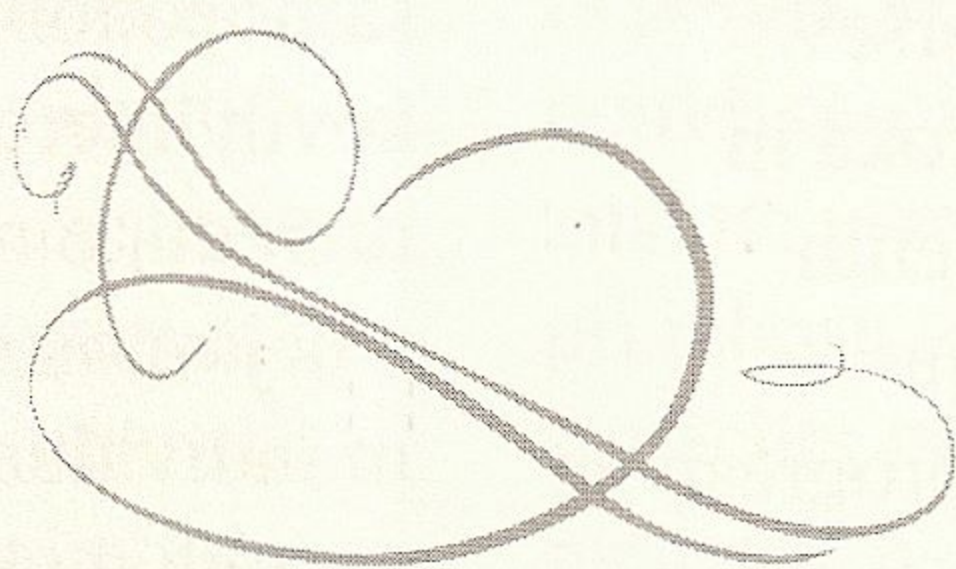
delavnic v prvem in drugem razredu smo opisali v knjigi Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo, poročilo o izkušnjah v projektu Nadarjeni učenci v osnovni šoli pa je objavljeno v zborniku Spodbujanje razvoja nadarjenih učencev osnovne šole.

LITERATURA

Tanja Bezić et al.: *Spodbujanje razvoja nadarjenih učencev osnovne šole*. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 2001.

Tanja Bezić et al.: *Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo*. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 1998.

Slavica Bragato, Neva Pahor, Nataša Skrt Leban: *Delavnice ustvarjalnosti*. Zavod RS za šolstvo in šport, Ljubljana, 1992.

Tamara Malešević

Osnovna šola Šmarje pri Jelšah

SOBOTNA ŠOLA KOT SREDSTVO IN CILJ ODKRIVANJA IN IDENTIFIKACIJE NADARJENIH OTROK

ODKRIVANJE IN UGOTAVLJANJE NADARJENIH UČENCEV

Ob koncu vsakega šolskega leta vsi učitelji imenujejo nadarjene učence izmed tistih, ki so jih poučevali. V približno istem času vpišemo na komisiji za šolske novince v razvid nadarjene otroke male šole glede na priporočila vzgojiteljic. Tako zagotovimo otroku večkratno možnost, da bi bil v osmih letih šolanja predlagan za obogatitveni program za nadarjene otroke naše šole.

Učitelji izpolnijo vprašalnik za odkrivanje nadarjenih učencev, ki vsebuje naslednje rubrike:

1. Imenujte nadarjene učence, katere ste poučevali v tem šolskem letu, in zapišite njihove lastnosti, po katerih ste jih prepoznali kot nadarjene.
2. Imenujte učence, za katere menite, da sodijo med nadarjene, ki jih težje odkrivamo (prihaja iz nestimulativnega okolja, ima slab učni uspeh, vedenjske ali osebnostne motnje).
3. Ali katerega izmed nadarjenih učencev uvrščate med izjemno nadarjene in ga predlagate za individualno delo?
4. Ali bi katerega izmed nadarjenih učencev celo predlagali za akceleracijo oz. preskok razreda?